

cognitione affectus, qui admiratio dicitur; qui tamen non semper est ejusdem modi, sed accommodatur objecto. Nam si res illa, quæ magna æstimatur, sit bona et conveniens, oritur in appetitu complacentia quædam, et desiderium laudandi illam. Et de hoc genere admirationis dixit Aristoteles 4 Ethic., c. 3, magnanimum non esse proclivem ad admirationem, nec esse nimium in laudando, quia non facile æstimat aliquid esse magnum. Si vero res illa, quæ magna æstimatur, sit incommoda, et malum aliquod afferat, quod difficile vitari possit, infert genus quoddam timoris, quem Damasc. et Nyssen., supra, terrorem vel stuporem vocarunt, et in eo consistit tunc admiratio, ut notavit D. Thom. 1. 2, q. 41, art. 4, et omnes hi modi admirationis potuerunt esse in Christo. Nam in illo esse potuit novus modus cognoscendi rem aliquam, quæ et magna æstimari potuit, vel simpliciter, vel sub aliquo respectu. Potuit etiam esse affectus consequens hanc cognitionem, et accommodatus rei cognitæ, ut patet ex iis quæ de aliis actibus appetitus Christi dicta sunt; ergo. Tertio, addi potest alius modus admirationis ex D. Thoma, 1. 2, q. 41, art. 4, ad 4 et 5. Fieri enim potest ut, licet effectus et causa cognoscantur, non tamen comprehendantur, nec perfecte videri possit modus emanationis a tali causa; et ex hac cognitione oriri potest aut complacentia in re cognita, si jucunda sit, aut timor quidam ferendi iudicium, aut amplius perscrutandi rem illam. Et hic modus, cum non supponat ignorantiam, sed solum quamdam cognitionem inferioris ordinis, seu minus perfectam, constat etiam potuisse habere locum in anima Christi, secundum aliquam rationem, seu inferiorem scientiam. Et ex his satis expedita est prima difficultas proposita.

4. Ad secundam etiam ex dictis facile respondetur, hunc affectum admirationis posse quidem ad voluntatem pertinere, tamen circa objectum proportionatum etiam posse in appetitu sensitivo reperiri, quia formaliter non consistit nisi in aliquo affectu timoris vel desiderii, ut explicatum est. Supponit autem cognitionem, quæ non excedit ordinem cognitionis sensibilis, nam etiam potest cogitativa aliquem sensibilem effectum denuo apprehendere tanquam magnum et insolitum, in qua cognitione affectus admirationis fundatur.

ARTICULUS IX.

*Utrum in Christo fuerit ira.*¹

1. Ad nonum sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit ira. Dicitur enim Jacob. 1: Ira viri justitiam Dei non operatur. Sed quicquid fuit in Christo, ad justitiam Dei pertinet; ipse enim factus est nobis justitia a Deo, ut dicitur 1 Corint. 1. Ergo videtur, quod in Christo non fuerit ira.

2. Præterea, ira mansuetudini opponitur, ut patet in 4 Ethic.² Sed Christus fuit maxime mansuetus. Ergo ira in eo non fuit ira.

3. Præterea, Gregorius dicit, in 5 Moral.³, quod ira per vitium excæcat oculum mentis; ira vero per zelum, ipsum turbat. Sed in Christo mentis oculus non fuit excæcatus, nec turbatus. Ergo in Christo non fuit nec ira per vitium, nec ira per zelum.

Sed contra est, quod Joan. 2 de eo dicitur esse impletum, quod in Psalm. 68 legitur: Zelus domus tuæ comedit me.

Respondendo dicendum quod, sicut in secunda parte dictum est⁴, ira est effectus tristitiæ. Ex tristitia enim alicui illata consequitur in eo, circa sensitivam partem, appetitus repellendi illatam injuriam, vel sibi, vel aliis. Et sic ira est passio composita ex tristitia et appetitu vindictæ. Dictum est autem⁵ quod in Christo tristitia esse potuit. Appetitus etiam vindictæ, quandoque est cum peccato, quando, scilicet, aliquis vindictam querit sibi absque ordine rationis, et sic ira in Christo esse non potuit, hujusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque vero talis appetitus est sine peccato, imo est laudabilis; puta, cum aliquis appetit vindictam secundum ordinem justitiæ, et hæc vocatur ira per zelum. Dicit enim Augustinus, super Joan.⁶, quod zelo domus Dei comeditur, qui omnia, quæ ibi perversa videt, satagit emendare, et, si emendare non potest, tolerat et gemit. Et talis ira fuit Christo.

Ad primum ergo dicendum quod, sicut Gre-

¹ 3, d. 15, q. 2, art. 2, q. 2.

² C. 5, tom. 5.

³ C. 30, non procul a princ.

⁴ 1. 2, q. 46, art. 3, ad 3. Et 2. 2, q. 158, a. 1, 2 et 3.

⁵ Art. 6 hujus quæsti.

⁶ Tract. 10, super illud: Zelus domus tuæ comedit me, tom. 9.

gor. dicit, 5 Moral.¹, ira dupliciter se habet in homine. Quandoque enim prævenit rationem, et trahit eam secum ad operandum, et tunc proprie ira dicitur operari, nam operatio attribuitur principali agenti. Et secundum hoc intelligitur quod ira viri justitiam Dei non operatur. Quandoque vero ira sequitur ipsam rationem, et est quasi instrumentum ipsius, et tunc operatio, quæ est justitiæ, non attribuitur iræ, sed rationi.

Ad secundum dicendum, quod ira, quæ transgreditur ordinem rationis, opponitur mansuetudini, non autem ira quæ est moderata, et ad medium reducta per rationem; nam mansuetudo medium tenet in ira.

Ad tertium dicendum quod in nobis, secundum naturalem ordinem, potentia animæ mutuo se impediunt, ita, scilicet, quod, cum unius potentia operatio fuerit intensa, alterius operatio debilitetur. Et ex hoc procedit, quod motus iræ, etiamsi sit secundum rationem moderatus, utcumque impedit oculum animæ contemplantis. Sed in Christo per moderationem divinæ virtutis, unicuique potentia permittebatur agere quod erat ei proprium, ita quod una potentia ex alia non impediatur. Et ideo, sicut delectatio mentis contemplantis non impediabat tristitiam vel dolorem inferioris partis, ita etiam e converso passiones inferioris partis in nullo impediabant actum rationis.

COMMENTARIUS.

In hoc articulo nulla est difficultas; certum est enim, quod D. Thomas affirmat, potuisse in Christo esse justum iræ affectum, nam hic actus honestus esse potest, si sit, servato ordine justitiæ et charitatis, et non excedit vires appetitus sensitivi; neque Christus aliqua alia ratione fuit incapax ejus; imo ut recte D. Thomas ait, si Christus fuit capax tristitiæ, fuit etiam iræ, quæ est effectus tristitiæ. Et in hac doctrina consentiunt reliqui Theologi, in 3, dist. 15; Bonavent., art. 2, q. 3; Richard., art. 3, q. 4; Durand., q. 2, et alii; et est omnino certa, quam etiam Sancti colligunt ex Joan. 2, ubi Christo accommodatur illud Psalmi 63: Zelus domus tuæ comedit me. Zelus enim proprie quamdam speciem iræ significat. Unde Chrysostomus, hom. 22 in Joan., dicit Christum fuisse indignatum. Cyril. vero, lib. 2, c. 28, dicit fuisse commotum, et non tantum verbis, sed etiam signis ostendisse se

¹ Cap. 30.

indigne ferre. Augustinus etiam, enarrat. 2 in Psalm. 68, ita exponit: Id est, non patienter tuli quos sic corripui. Verum est hæc omnia potius intelligi de hoc affectu, prout esse potest in voluntate; concomitanter vero etiam de passione appetitus intelligi possunt, nam Christus operabatur modo humano in iis quæ nec indecentiam, neque peccatum includunt, ejusmodi, ut dixi, est hic affectus iræ. De quo Psalm. 4 dicitur: Irascimini, et nolite peccare, ubi Basilius inquit iram esse utilem contra eos qui injuste agunt. Neque hic occurrit alia difficultas.

ARTICULUS X.

*Utrum Christus simul fuerit viator et comprehensor.*¹

1. Ad decimum sic proceditur. Videtur quod Christus non fuerit simul viator et comprehensor. Viatori enim competit moveri ad finem beatitudinis, comprehensori autem competit in fine quiescere. Sed non potest eidem simul convenire quod moveatur ad finem, et quod quiescat in fine. Ergo non potuit simul esse quod Christus esset viator et comprehensor.

2. Præterea, moveri ad beatitudinem, aut eam obtinere, non competit homini secundum corpus, sed secundum animam; unde Augustinus dicit, in epist. ad Dioscorum², quod ad inferiorem naturam, quæ est corpus, redundat ab anima, non beatitudo, quæ propria est fruentis, et intelligentis, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor. Sed Christus, licet haberet corpus passibile, tamen secundum mentem plene Deo fruebatur. Non igitur Christus fuit viator, sed purus comprehensor.

3. Præterea Sancti, quorum animæ sunt in cælo, et corpora in sepulcris, fruuntur quidem beatitudine secundum animam, quamvis eorum corpora morti subiaceant; tamen non dicuntur viatores, sed solum comprehensores. Ergo, pari ratione, licet corpus Christi fuerit mortale, quia tamen mens ejus Deo fruebatur, videtur quod fuerit purus comprehensor, et nullo modo viator.

Sed contra est, quod dicitur Jerem. 14:

¹ 3, dist. 14, art. 2, et d. 18, ar. 2. Et Ver., q. 26, ar. 10, et q. 29, art. 6. Et Quodlib. 11, q. 2, a. 1. Et opusc. 2, c. 238, et opus. 48, c. 4.

² Epist. 56, ante med., tom. 2.

Quare colonus futurus es in terra, et quasi viator declinans ad manendum?

Respondeo dicendum, quod aliquis dicitur viator, ex eo quod tendit in beatitudinem; comprehensor autem dicitur ex hoc, quod jam beatitudinem obtinet, secundum illud 1 Cor. 9: Sic currite ut comprehendatis; et Phil. 3: Sequor autem, si quomodo comprehendam. Hominis autem beatitudo perfecta consistit in anima et corpore, ut in secunda parte habitum est¹. In anima quidem, quantum ad id quod est ei proprium, secundum quod mens videt, et fruitur Deo. In corpore vero, secundum quod corpus resurget spirituale, et in virtute, et gloria, et in incorruptione, ut dicitur 1 Cor. 15. Christus autem ante passionem secundum mentem plene videbat Deum, et sic habebat beatitudinem, quantum ad id quod est proprium animæ, sed quantum ad alia deerat ei beatitudo; quia et anima ejus erat passibilis, et corpus passibile, et mortale, ut ex supra dictis patet². Et ideo simul erat comprehensor, in quantum habebat beatitudinem propriam animæ; et simul viator, in quantum tendebat in beatitudinem, secundum id quod ei de beatitudine deerat.

Ad primum ergo dicendum: impossibile est moveri ad finem, et quiescere in fine secundum idem. Sed secundum diversa nihil hoc prohibet; sicut aliquis homo simul est sciens, quantum ad ea quæ jam novit; et addiscens, quantum ad ea quæ nondum novit.

Ad secundum dicendum, quod beatitudo principaliter et proprie consistit in anima, et secundum mentem; secundario tamen et quasi instrumentaliter requiruntur ad beatitudinem corporis bona; sicut etiam Philosophus dicit, 1 Ethic.³, quod exteriora bona organicè deserviunt beatitudini.

Ad tertium dicendum, quod non est eadem ratio de animabus Sanctorum, et de Christo, propter duo. Primo quidem, quia animæ Sanctorum non sunt passibiles, sicut fuit anima Christi. Secundo, quia corpora non agunt aliquid per quod in beatitudinem tendant, sicut Christus secundum corporis passiones in beatitudinem tendebat, quantum ad beatitudinem corporis.

COMMENTARIUS.

1. Quanquam D. Thomas duo in hoc articulo complectatur, quorum alterum, scilicet,

¹ 1. 2, q. 4, a. 6.

² Art. 4 hujus quæst., et q. 14, art. 4.

³ C. 8, circa fin., tom. 5.

esse comprehensorem, ad perfectionem pertinet; alterum vero, scilicet, esse viatorem; potius videtur supponere defectum vel imperfectionem; tamen hoc posterius solum est quod ad præsentem quæstionem attinet, ubi de defectibus agimus. Utamque vero conditionem conjunxit D. Thomas, quia alterius difficultas ex altera nascitur.

2. Respondet ergo Christum fuisse comprehensorem secundum animam; viatorem vero in quantum illi deerat corporis beatitudo. Circa quam veritatem nihil nobis disputandum superest. Quod enim Christi anima viderit Deum a principio suæ creationis, supra late ostendimus, q. 10; quod autem Christi corpus fuerit passibile, et dotibus gloriæ caruerit, in q. 14 demonstratum est. Et ex his duobus constat fuisse comprehensorem et viatorem. Infra etiam ostendemus fuisse in statu merendi sibi et aliis, quod est proprium munus viatoris. Cætera legantur in D. Thoma, nam littera ejus expositione non indiget. Solum in argumento Sed contra, notetur testimonium Jeremiæ 14: Quare colonus futurus es in terra, et quasi viator declinans ad manendum? In sensu enim omnino proprio et litterali non satis probat conclusionem; quia vel non est sermo de Christo Domino, sed de Deo ut sic, qui per metaphoram colonus vel viator dicitur, quatenus suum populum deserebat; vel certe, si de Christo intelligatur, ut Hieronymus indicat, non est ibi sermo de viatore, eo modo quo Theologi loquuntur, sed in propria et communi significatione. Significat enim, ut dicit Hieronymus, Christum futurum fuisse peregrinum in terra, et parvo tempore terræ usurum hospitio. Ex hoc vero sensu sumpserunt Theologi probabile argumentum; ille enim est viator in ordine ad meritum, qui hoc modo peregrinatur super terram, ut ad Hebr. 11 Paulus indicavit.

QUÆSTIO XVII

DE CONSEQUENTIBUS UNIONEM, QUANTUM AD EA QUÆ CONVENIUNT CHRISTO SECUNDUM ESSE ET FIERI, IN DUODECIM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de his quæ consequuntur unionem. Et primo, quantum ad ea quæ conveniunt Christo secundum se. Secundo, de his quæ conveniunt Christo per comparisonem ad Deum Patrem. Tertio, de his quæ conveniunt Christo per comparisonem ad nos. Circa primum, duplex consideratio occurrit.

Prima quidem de his quæ conveniunt Christo secundum esse et fieri. Secunda, de his quæ conveniunt Christo secundum rationem unitatis.

Circa primum quærentur duodecim.

Primo, utrum hæc sit vera: Deus est homo.

Secundo, utrum hæc sit vera: homo est Deus.

Tertio, utrum Christus possit dici homo Dominicus.

Quarto, utrum ea, quæ conveniunt filio hominis, possint prædicari de Filio Dei, et e contrario.

Sexto, utrum hæc sit vera: Filius Dei factus est homo.

Septimo, utrum hæc sit vera: Homo factus est Deus.

Octavo, utrum hæc sit vera: Christus est creatura.

Nono, utrum hæc sit vera: Iste homo, demonstrato Christo, incepit esse; vel fuerit semper.

Decimo, utrum hæc sit vera: Christus, secundum quod homo, est creatura.

Undecimo, utrum hæc sit vera: Christus, secundum quod homo, est Deus.

Duodecimo, utrum hæc sit vera: Christus, secundum quod homo, est hypostasis, vel persona.

Tractat D. Thomas in hac quæstione de modo vere et proprie ac sine periculo erroris loquendi in hac materia, quod per duodecim articulos prosequitur, in quibus de variis locutionibus seu propositionibus in particulari disputat. Ut autem et doctrina ejus facilius intelligatur, et tota hæc doctrina ad certa aliqua principia seu capita redigatur, expediens visum est disputationem quamdam præmittere, in qua de communicatione idiomatum, et de generalibus regulis in ea servandis, disseramus. Illis enim cognitis, facile erit de singulis propositionibus judicare.

DISPUTATIO XXXV,

In quatuor sectiones distributa.

DE COMMUNICATIONE IDIOMATUM.

Communicatio idiomatum vox est a Græcis Patribus desumpta, quæ latine idem significat, quod proprietatum seu attributorum divinarum et humanorum, inter Deum et hominem mutua prædicatio; quia enim in hoc mysterio natura divina et humana in unam

convenere personam, inde consequenter effectum est ut divina de homine, et humana de Deo prædicentur. De hac igitur idiomatum communicatione, primo videndum est quæ et qualis sit. Deinde, quomodo sit exercenda.

SECTIO I.

Quæ et qualis idiomatum communicatio ex mysterio incarnationis consecuta sit.

1. Nestoriani. — Hæretici hujus temporis. — Hæretici sicut in fundamento, id est, in ipso mysterio explicando, errarunt, ita consequenter in communicatione idiomatum exponenda decepti sunt. Nestoriani enim, negantes veram et substantialem unionem inter Deum et humanam naturam factam esse, consequenter negarunt veram et propriam communicationem idiomatum ex illa esse secutam; et ideo vel illam omnino rejiciebant, vel certe improprie et abusive illam explicabant; a quibus non longe distant nonnulli scholastici, qui (ut Bonav., in 3, d. 7, art. 1, q. 1, et Scot., q. 1, referunt) dixerunt, Deum non proprie dici hominem in recto, sed in obliquo, ut ipsi aiebant, id est, non est homo, sed habet hominem; quod est re ipsa negare veram communicationem idiomatum, quia inde evidenter fit non posse vere dici: Deus est homo, sicut non potest dici: Deus est humanitas, licet habeat humanitatem; neque homo potest dici vestis, licet habeat vestem. Si autem illud non vere dicitur, ruit tota communicatio idiomatum, quia in illa veritate fundatur. In quo male etiam audit Durand.: sed quia ille nec veritatem, nec proprietatem negat, commodius illius sententiam tractabimus, explicantes primum articulum D. Thom. Secundo, Eutyches, et alii omnes, qui confundunt naturas, variis modis in hoc errare potuerunt, juxta diversos modos sentiendi in illo errore, ut facile ex iis, quæ supra, q. 2, relata sunt, intelligi potest; et ideo inutile censeo in illis referendis immorari. Error vero hæreticorum hujus temporis prætermitti hoc loco non potest. Illi enim ita exponunt hanc communicationem idiomatum, ut consistere dicant in reali communicatione attributorum naturæ divinæ, facta humanæ naturæ; imo in hac dicunt consistere totum incarnationis mysterium. Unde inferunt per hanc communicationem, non solum prædicari divina attributa de homine, sed etiam de ipsa humanitate, quam vocant omnipotentem, omniscientem, omnipresentem, ut supra etiam, q. 14, indicavi.